

## Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas naudojant trumpus tautosakos tekstus

Vida Kazragytė

Lektorė socialinių mokslų (edukologijos) daktarė  
Vilniaus pedagoginio universiteto  
Meninio ugdymo katedra  
Studentų g. 39, LT-2004 Vilnius  
Tel.: (85) 210 98 28; 265 30 13

*Straipsnyje remiantis konkrečiais tyrimo duomenimis nagrinėjamas tautosakos tekstų tinkamumas ugdyti priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimus, amžiaus tarpsnio ir vaikų meninės kūrybos psichologijos ypatumais pagrindžiami vertingi ugdymo požiūriu tautosakos bruožai: žaismingumas, fantastiškumas, eiliuota kalba, dramatinė sąranga, dorovinis turinys, pateikiama naudotų tautosakos tekstų pavyzdžių.*

**Tyrimo problema.** Ilgą laiką domėtasi draminės vaidybos ir ypač vaidybos su lėlėmis poveikiu vaiko psichologinei, kalbinei, socialinei, bet ne meninei raidai (Fr. Freobel, O. Dekroly, J. Geniušas, A. Gučas, O. Norušytė, valstybinės 1945–1987 m. vaikų darželių programos). Tik prieš gerą dešimtmetį, atsižvelgiant į besiformuojančią kognityvinę meninio ugdymo teoriją, vaidyba įtraukta į Lietuvos vaikų darželių programas kaip lygiavertė meninio ugdymo sritis („Vėrinėlis“, 1993, „Gairės“, 1991).

Kognityvistai (R. A. Smith, B. Reimer, J. M. Parsons, H. Gardner, L. Vygotskij) itin pabrėžia meninės kūrybos reikšmę pažintinių gebėjimų plėtotei. Jų įsitikinimu, svarbu jau mažą vaiką ugdyti kaip menininką, nes menine kūryba darniai ugdomos visos pažintinės žmogaus galios – intelektas, jausmai, intucija, kūrybiškumas. Ypač kognityvistai pažymi intelektualinių gebėjimų ugdymą: kuriant mąstoma tam tikra raiškos priemone – garsu, judesiu ir kt. Šie inte-

lektiniai kūrybiniai gebėjimai meno šakose skiriasi. Štai muzikine kūryba ugdomas muzikinis intelektas, vaidyba – kinezinis ir socialinis (bendravimo) (H. Gardner, 1983). Sh. Shonmanas (1997) mano, kad vaidinant ugdomos net keturios intelekto rūšys: kinezinis, socialinis (bendravimo), erdvinis ir vidinis (asmeniškasis). Taigi į ankstyvąją vaiko meninę kūrybą kognityvistai žvelgia kaip į protinės veiklos ir kartu savito, vaikų pasaulio supratimo išraišką. Kurdamas ir suvokdamas vaikas patenkina meninio pažinimo interesą, dėl to stiprėja motyvacija vėl imtis meninės kūrybos. Dėl šių ir kitų kognityvistų teiginių įtakos dabar stiprėja dėmesys meninių kūrybinių gebėjimų ugdymo kokybei.

Atlikta nemažai penkerių–septynerių metų vaikų vaidybos metodikos tyrinėjimų (E. Trusova, 1986; N. Reuckaja, 1989; A. Artiomova, 1991), vaikų vaidybinės veiklos klausimais yra rašę V. Spolin (1963), G. Boltonas (1998), Lietuvoje F. Berūkštienė (1969), Z. Kontautie-

nė (1987). Tačiau siūlomi veiklos būdai arba apsiriboja dramatiniais žaidimais, arba ugdo ne paties vaiko, bet suaugusiojo režisūriniam sumanymams perteikti reikalingus vaidybos įgūdžius.

Kaip atskleisti ir puoselėti vaiko – savarankiško vaidintojo, kūrėjo – gebėjimus, nėra žinoma. Todėl iki šiol mūsų darželiuose vaikai dažniausiai verčiami įgyvendinti auklėtojų – režisierių sumanymus. Maži vaikai nesuvokia savo kaip aktorių funkcijų (L. Vygotskij, 1981), be to, neturi meistriškumo, todėl besistengdami įgyvendinti kitų kūrybinius sumanymus, vykdyti nurodymus, tampa mechaniskais atlikėjais. Vaikų kūrybiškumą slopina ir vaidinami ištiesi pasakos arba scenarijaus tekstai. Juos dėl ilgumo, psichologiškumo, dažnai ir painumo mažiems vaikams sunku gerai suvokti ir motyvuotai perteikti – dėl to jie taip pat tampa tik atlikėjais.

Kita svarbi priežastis, verčianti rimtai pradėti rūpintis mažų vaikų meninių ir vaidybos gebėjimų puoselėjimu, yra šiuolaikinio gyvenimo iššūkiai: globalizacija, daugiakultūriškumas, tautinės kultūros išsaugojimas Lietuvai integruojantis į tarptautines bendrijas. Dėl to visame pasaulyje, siekiant išaugoti geriausias vaiko centrinės pedagogikos tradicijas, vis labiau kryptama menocentrinio ugdymo link (V. Matonis, 2000). Tikimasi, kad būtent per meną ir meninių ugdymą bus atliekama kilni žmonijos humanizavimo misija, tokia svarbi beatodairiškame vertybių niveliacijos sraute. Pastaruoju metu darželiuose vis daugiau vaidinama menkaverčių, masinei kultūrai (ir kičui) priklausančių tekstų. Prasto skonio apraiškų vis dažniau mato auklėtojų ir vaikų vaidyboje. Neatsitiktinai žymiausi mūsų meno pedagogai (A. Katinienė, 1988) pabrėžia, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo turinio pagrindą besąlygiškai turėtų sudaryti tradicinė tautos kultūra: tautosaka, folkloras, etnografija. Mat liaudies kūryba labiausiai atitinka mažųjų mąstymo ir suvokimo ypatumus, be to, padeda susiformuo-

ti etinio ir estetinio vertinimo etalonus, išlėkančius visą gyvenimą.

Mums taip pat rūpėjo atsigręžti į tautosaką ir rasti tokių tekstų, kuriais remiantis būtų galima ugdyti vaikų vaidybos gebėjimus. Todėl mūsų **tyrimo objektas**: priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimams ugdyti tinkami tautosakos kūriniai. **Tyrimo tikslas**: pagrįsti tautosakos kūrinių bruožus, skatinančius penkerių–septynerių metų vaikų vaidybos gebėjimų atsiskleidimą ir plėtotę.

**Tyrimo metodai**: penkerių–septynerių metų vaikų vaidybos gebėjimų požymių stebėjimas, kokybinė ir kiekybinė analizė, pedagoginis modelinis eksperimentas, atliktas 1998 metų rugsėjo–1999 m. balandžio mėnesiais Vilniaus „Pasakos“, „Smalsučių“ ir „Rasos“ darželiuose. Eksperimento metu patikrinome mūsų sukurtą komunikacinio penkerių–septynerių metų vaikų vaidybos gebėjimams ugdyti modelio efektyvumą. Šį modelį sukūrėme remdamiesi Lietuvos ir kitų šalių edukologų, psichologų, meno filosofų, teatro pedagogų (V. Aramavičiūtės, B. Bitino, G. Boltano, N. Demidovo, H. Gardnerio, V. Glebuviėnės, P. Jakobsono, L. Jovaišos, V. Matonio, K. Stoškaus, L. Vygotskio ir kt.) darbų analize. Jo esmė ta, kad vaikas ne mokomas, kaip vaidinti, t. y. kaip judėti ar kokiu balsu kalbėti, bet kreipiamas (orientuojamas) savarankiškai kurti, naudoti vaidybos raiškos priemones įgyvendinti savo kūrybius sumanymus, palengva atskleisti kuo ryškesnius vaidybos gebėjimus ir užmegzti kuo glaudesnę komunikacinę ryšį su žiūrovais.

## Tyrimo rezultatai

Vienas iš svarbiausių šio modelio komponentų yra vaikams vaidinti teikiamas literatūrinis tekstas. Pedagoginiu požiūriu tekstas – tai ugdomoji informacija, „tai, kas ugdo, skatina asmenybę tobulėti“ (B. Bitinas, 1998). Siekiant, kad penkerių–septynerių metų vaikas įstengtų suvokti tekstą, šis turi būti vaizdingas, konkretus, aiš-

kus ir paprastas, jungti tikroviškumą ir fantastiškumą, derinti mažojo vaidintojo dvasinį ir fizinį aktyvumą. Teatro kūrybos požiūriu tekstu turėtų būti pateikiama pakankama informacija apie veikėjo aplinkybes, kad vaikas taptų dvasiškai aktyvus: savaip jas įsivaizduotų, vertintų ir įkūnytų savita vaidybos raiška. Ilgas ir išsikas liaudies ar literatūrinės pasakos tekstas šiuo atveju netinka, nes jame daug greit besikeičiančių epizodų, aplinkybių ir įvykių, kuriuos vaikui per sunku suvokti ir suvaidinti.

Kaip rodo mūsų teoriniai ir empiriniai tyrimai, ypač vertingi vaidybos gebėjimų ugdymo požiūriu yra trumpi tautosakos tekstai, pasižymintys *žaidimo elementais ir fantastiškumu, eiliuota kalba, dramine sąranga bei vertingu doroviniu turiniu.*

Dauguma vaikų tautosakos kūrinų yra susipynę su vaikui artimiausia veikla – žaidimu. Mįslės, minklės, patarlės, erziniai, dialogai, skaičiuotės, šokiai, dainelės dažnai turi žaidimo formą. Veikėjai, dažniausiai gyvūnijos pasaulio atstovai (*kiškis, bitė, vilkas*), keliauja iš vieno kūrinio į kitą, jų būdo bruožai ir gyvenimo aplinkybės vaikams yra gerai pažįstamos, todėl nesunku jas įsivaizduoti ir pagal jas kurti įvairius vaidybos veiksmus: *slėptis, rinkti medų, stūgauti prie kiškio namų ir pan.* Šie veiksmai nesudėtingi ir jų nedaug. Dažniausiai atliekamas vienas veiksmas, kurį vaikas – veikėjas gali įvairiai varijuoti, lengvai suteikdamas linksmo

žaidimo nuotaiką, papildydamas suklydimais, netikėtumais, nuotykinio pobūdžio veiksmais ir pan. Todėl dažną vaikų tautosakos kūrinėlį nesunkiai galime paversti vaidybiniu žaidimu.

Itin tinka *vaidybiniams žaidimams pagal tautosakos palyginimus: Išstypo kaip grybas po lietaus ir Susmuko kaip grybas prieš saulę arba Sukruto lyg skruzdėlynas ir Zyzia kaip uodas, Stypčioja kaip gandras po pievą, Darbšti kaip bitė, Baikštus kaip kiškis.* Ištarus palyginimą ir pasiūlius suvaidinti, vaikai savarankiškai pasitelkia norimą judesių ir fizinių veiksmų raišką. Dažniausiai vaikai vaidina be žodžių. Po vaidinimo ar vaidinimo metu kalba mažieji žiūrovai – stebėdami draugų kūrybinę raišką, kartoja vaizdinus palyginimus ir juos įsimeina.

Į tautosakines skaičiuotes nesunkiai galime pažvelgti kaip į *vaidybinių dialogų*. Vaikai sustoja rateliu. Išskaičiuojantysis sako: vienas, du, trys... O kiti iš eilės atsako: kaip pienas ir t. t.

- Vienas.
- Kaip pienas.
- Du.
- Po du.
- Trys.
- Nepavyo.
- Keturi.
- Nieko neturi.
- Penki.
- Visi menki.
- Tūkstantis.
- Kaminėlis rūkstantis.

*Lentelė. Vaidybos gebėjimų raiškos priklausomybė nuo literatūrinio teksto stiliaus (medianomis)*

Literatūrinio teksto stilius	Diagnostiniai pūviai	Veikėjo simboli-zavimas	Veikėjo aplinkybių simboli-zavimas	Veikėjo aplinkybių vertinimas	Veikėjo veiksmų plėtotė	Veiksmų plėtotė veikėjo tempu	Veiksmų plėtotė veikėjo ritmu	Veikėjo vertinimas
Žaidimins psichologinis	Pradinis	3	2	2	2	2	2	2
	Baigiamasis	4	4	4	4	4	4	4
Žaidimins dramatinis	Pradinis	3	2	2	2	2	2	2
	Baigiamasis	4	4	4	4	4	3	4
Žaidimins	Pradinis	3	3	3	3	3	3	2
	Baigiamasis	4	4	4	4	4	4	4
Poetinis	Pradinis	3	2	2	2	2	2	2
	Baigiamasis	4	3	4	4	3	3	3

Išsiskaičiuojant užsimezga gyvas dialogas. Vaikai intonuoja įvairiai: vienas atsako išdykėliškai, kitas dar nedrąsiai, trečias ramiai, ketvirtas apsimeta, kad jam nuobodu laukti, ir pan. Taigi išsiskaičiavimas virsta vaidybine scenele, nepaisant to, kad vaidintojai ir žiūrovai yra greta.

M. Kaganu (1996) tvirtinimu, žaidime, kaip ir meninėje kūryboje, sinkretiškai reiškiasi visuminis dvasios aktyvumas: žaisdamas vaikas panaudoja žinias ir mokėjimus, atskleidžia vertybes ir kuria meninę formą, su kurios pagalba komunkuoja su žaidimo partneriais. L. Vygotskio įsitikinimu, žaidimas yra pradinė dramatinės vaidybos forma. Žaisdamas vaikas nesąmoningai „vaidina“: tampa personažu, kalba jam būdingais žodžiais, intonacijomis, rutulioja dramatinį siužetą. Remdamiesi M. Kaganu ir L. Vygotskiu aiškintume, kad tautosakos tekste aptikti žaidimo elementai padeda vaikams „prisiminti“ tą aktyvią dvasinę būseną, kuri yra būdinga jiems žaidžiant, ir nesąmoningai atskleisti vaidybos gebėjimus. Kitais žodžiais, žaidimo elementai padeda vaidinančiam vaikui atsipalaiduoti, pamiršti žiūrovus, pasijusti „žaidimo stichijoje“ – pasiekti ryškaus aplinkybių įsivaizdavimo, ryškių vertinimų ir kartu kurti raiškius veiksmus. Tai patvirtino ir mūsų empiriniai tyrimai.

Jau pradinis diagnostinis pjūvis parodė (žr. lentelę), kad kai priešmokyklinio amžiaus vaikai nėra turėję kryptingos ugdomosios veiklos patirties, grynas žaidiminis literatūrinio teksto stilius paskatina atskleisti vaidybos gebėjimus nesąmoningai, neryškiai, patenkinamu lygmeniu (MD – 3 balai). Įgiję patirties, vaikai gali atskleisti absoliučiai visus arba beveik visus vaidybos gebėjimus sąmoningiau ir ryškiau, pakankamu lygmeniu (MD – 4 balai), vaidindami žaidimo elementų turinčius literatūrinius tekstus.

Mūsų tyrimai taip pat parodė, kad nors žaidimiškumo pagalba vaikai suaktyvėja ir atskleidžia geresnius vaidybos gebėjimus, tačiau tai

dar nesąmoningai: atrodo, tarsi savo vaidybinės veiklos neįsąmonina – dirba „darbą“ (trupinėlius renka per daug tikroviškai, stokoja sąlygiškumo jausmo) arba pradeda žaisti, žiūrovus laikydami žaidimo partneriais – vyksta žaidybinių komunikacija (A. J. Greimas, 1989). Kad vaikai ne žaistų, o vaidintų sąmoningai, svarbu netiesiogiai padėti jiems geriau valdyti kūrybinę medžiagą, šiuo atveju – savo pačių psichofiziką. Šiuo požiūriu itin vertinga, kad tautosakos tekstai dažniausiai yra eiliuoti ir pasižymi fantastiškumu.

Eiliuotą ritmišką tekstą vaikai lengviau įsimena. Be to, ritmas skatina atitrūkti nuo buities, perdėto realizmo ir pajauti kitą – sąlygiškumo, išmonės ir kūrybos plotmę. Kartu padeda vaidybos raiškos priemonės geriau organizuoti laiką (vaikas ritmiškai atlieka tam tikras fizinių veiksmų ar intonacinių – kalbinių veiksmų atkarpas). Klausydamas ritmo ir nebesirūpindamas dėl ištęstumo, vaikas gali skirti dėmesio labiau išryškinti kalbines intonacijas ar atliekamus judesius, geriau įvairiai raišką susieti į visumą.

Štai vaikai seka juokų pasaką ansambliškai, ritmiškai pasakydami po tam tikrą frazės atkarpą:

*Kada niestainiais snigo // pienu lijo // vaikai per  
naktis nemiegojo // tada buvo didi stebuklai // iš  
bato aulo šaudė // drižas į saulę žiūrėjo // gaidys  
šuniu lojo // katė pelės atsiprašė // šemas veršiu bau-  
bė // namai be ugnies degė // vanduo stogais laipiojo  
// saulė žeme vaikščiojo // gaidys po jūrą plaukiojo  
// kškas su šautuvu susikibęs šoko // arkliai ant žmo-  
nių jodinėjo ... // tada dėjosi didi stebuklai.*

Priešekant pasaką vaikai nuteikiami, jog tai juokai, norima, kad klausantieji patikėtų, jog viskas šioje pasakoje teisybė... Todėl apie kiekvieną stebuklą trumpai pakalbama, įsivaizduojama ir nusistebima, kad vaikų balso tonas tap-tų lankstesnis, gyvesnis, individualesnis. Tai padeda vaikams iš pradžių įsąmoninti savo santykį su pasakojamais stebuklais, o vėliau jį tiksliau išreikšti.

Mūsų tyrimai taip pat rodo, kad vaikai, atlikdami vien sąlygiškus, ritmiškus judesius, nepagrįstus aiškiu psichologiniu priežastingumu, emocinius vertinimus „rodo“, t. y. jie nėra įtikinami ir gražūs. Tačiau buitinės realistinės scenelės, kurios aktoriams padeda išsiugdyti sceninės tiesos jausmą ir kuriamą vaidybinę raišką visuomet psichologiškai motyvuoti, vaikams neįdomios. Tuo tarpu tautosakos kūriniai natūraliai derina tikroviškumą, psichologiškumą ir fantaziją. Štai vaidinant scenelę pagal tautosakos ktureilį vaikai pratinami vaidinti ir tikroviškai, ir kartu sąlygiškai. Aiškus, paprastas ritmas padeda nesuskubėti ir be reikalo neuždelti.

„Piešimas ore“: kartu menamai piešiama, kalbama ir vaidinama:

- *Taškas, taškas, du kabliukai,*
- *Nosis, lūpos ir skliaustukai.*
- *Brūkšnys, brūkšnys,*
- *Agurkiukas –*
- *Ir išėjo žmogeliukas.*

Palengva per keletą kartų vaikai vis sėkmingiau derina rankos judesį, vaizduotės veiklą ir kalbėjimą.

Dažnas vaikų tautosakos kūrinėlis primena dramą – yra dialogo ar monologo formos, nužymintis nesudėtingo siužeto schemą, dinamiškas, intriguojantis. Šie dramatinės sąrangos požymiai labai svarbūs ugdant vaidybos gebėjimus. Itin vertinga, kadschemiškame tautosakos tekste esti praleisti aplinkybių vertinimų („*gražiai prasiskleidė*“) bei veikėjo vertinimų („*išdiduskaralius*“) įvardijimai. Išankstiniai emocinių vertinimų nusakymai vaiką suvaržo – išgirdęs ir įsiminęs, jog reikia skleistis „*gražiai*“, vaikas stengsis taikyti žinomas raiškos priemones, o ne kurti jas pats. Tuo tarpu nesakant, „*kaip skleistis*, vaikas skatinamas mąstyti ir kurti pats. Be to, kaip rodo mūsų tyrimai, veikėjo vertinimą įstengia atskleisti tik ketvirtadalis priešmokyklinio amžiaus vaikų, todėl to nederėtų per dėm pabrėžti.

Antra, dramatinė tautosakos teksto sąranga sudaro sąlygas reikštis šio amžiaus vaikams būdingiems vaidybinės ir literatūrinės *improvizacijos gebėjimams*. L. Vygotskis pažymi, kad penkerių–septynerių metų vaikų teatrinės kūrybos gebėjimai glaudžiai susiję su literatūrine kūryba. Tą patvirtina ir mūsų stebėjimai. Vaikai linkę papildyti vaidybinę raišką literatūrine: vaidindami, jog riša sparnelį, jie tai ir įvardija: „*dabar rišu sparnelį*“. Laisvas, improvizuotas kalbėjimas padeda vaikui savo kuriamą vaidybinę raišką geriau suvokti (plg. analogišką kalbėjimą piešiant).

Siekiant, kad penkerių–septynerių metų vaiko vaidyba išliktų kūrybiška, ji turi nuolat išsaugoti atsinaujinantį pobūdį (kartą sukurtos raiškos vaikai nei įstengia pakartoti, nei yra linkę tą daryti). Todėl vaidybai skirtas tekstas turėtų ne tik sudaryti sąlygas atsiskleisti vaiko vaidybos ir kalbos improvizacijai, bet ir skatinti ją. Kalbinė ir vaidybinė improvizacija prasižada jau tada, kai į susipažinimą su tekstu aktyviai įsitraukia vaidinti besirengiantis vaikas: jis papildo jo turinį *savo patirtimi, pastebėjimais, samprotavimais* ir pan. Toks improvizavimas tekstą labiau priartina prie vaiko pasaulėjautos ir jo suvokimo ypatumų, be to, tokio kūrybinio bendradarbiavimo metu surastos naujos teksto detalės paskatina ir atnaujintą, kūrybišką vaidybinę raišką. Vaidinimo žodžių mokantis „pagal scenarijų“ ši svarbi vaikų kūrybos savybė ignoruojama. Tautosakiniai tekstai, atvirkščiai, suteikia erdvės improvizuoti tiek rengiantis vaidinti, tiek vaidinant.

Štai vaidybinė scenelė pagal paukščių balsų pamėgdžiojimus „*Gamy, gamy*“. Sustojame rateliu, žvelgiame į dangų, o ten – gandrai sukaratus. Iš pradžių po vieną, o paskui susivienijus į darnų chorą linksmai prašoma:

- *Gamy, gamy, apsuk ratą,*
- *Aš tau duosiu varlių kapą.*

Vaikai elgiasi, kalba ir intonuoja laisvai, natūraliai, „iš tikrųjų“ matydami įsivaizduojamą

gandrą ir kaip jis suka gražų ratą. Improvizuoja: rodo gandrą ranka, jam pamuoja, o kai šis nuskrenda, ilgai seka akimis ir dar priduria: „*Atskrisk, nepamiršk, aš tau pats surasiu varlių*“. Sunkiausia vaikams pasakyti dvieilį gražiai, lygiai skambančiu balsu, be to, nešaukti. Vaikams atrodo, kad gandras jų neišgirs, todėl nejučia ima kelti balsą.

Improvizavimo gebėjimus skatina atskleisti ir tautosakinis ketureilis „*Eina kiškis*“:

- *Uda uda udada*
- *Eina kiškis su lazda.*
- *Per miškelį, per laukus*
- *Eina kiškis pas vaikus.*

Vaikas eina derindamas judėjimo ir posmelio ritmą, po pažasčia laikydamas lazdele. Atėjęs į rato vidurį, baigia sakyti tekstą, padaro trumpą pauzę, tuomet linksmi pamosuoja žiūrovams rankele ir vėl ritmiška eiseną nueina. Eiseną sukuria pats vaikas arba vaidinama einant būriui vaikų „traukinuku“. Vaikai mokosi derinti žingsnius ir ritmą, visiems drauge sustoti, pamosuoti ir t. t. Tai geras būdas ugdyti grupinio bendravimo gebėjimus.

Tautosakos dorovinis turinys turi ypatingą auklėjamąją reikšmę: netiesiogiai ir suprantamai perduoda vaikams svarbiausias dorovines tiesas ir normas. Kaip sakėme, šio amžiaus vaikams vengtina pernelyg akcentuoti veikėjo apibūdinimą (vertinimą), nes dauguma jo įkūnyti dar negali. Dorovinę vertybę vaikai puikiai perteikia per veikėjo *poelgį*, pavyzdžiui: *pagelbėjo – užrišo pirščiuką, nepabijojo katino, atsišpyrė prieš lapę snapę ir pan.* Kurdami *poelgį* atskleidžiančius vaidybinius veiksmus, vaikai kiek geba išryškina ir dorovinį veikėjo vertinimą – kad jis geras, gudrus ir pan. Kita vertus, laikantis V. Aramavičiūtės (1998) pasiūlytos nuostatos, kad nuopat mažens vaiką dera kreipti į kuo platesnį vertybių horizontą, nevengtina ir dramatiškesnių tautosakos kūrinių. Atrodo, kad viena iš vaikų perdėto jautrumo, psichologinio neatsparumo ir silpnumo priežasčių yra ta, kad

autentiška, „grūdinanti“ vaikų tautosaka ištiesai keičiama poetų kūryba (G. Skabeikytė, 1989).

O štai kaip iš vaikų bailumo lengvai pasišai-po tautosakinė pasakaitė „*Žvirbliai*“.

*Vaikas pasakoja:*

– *Žvirbliai, susilėkė krūvon, tarp savęs gyrėsi.*

*Vaikai – žvirbliai, stovėdami būrelyje, giriasi:*

– *Aš vyras. Aš vyras.*

*Pasakotojas:*

– *O kai pamatė katinėlį atkiūtinant, sušuko:*

*Vaikai – žvirbliai:*

– *Vyrai, išskim į karklyną.*

*Pasakotojas:*

– *Ir nė vieno vyro nebuvo matyti.*

Tokios juokingos scenelės atlieka svarbią psichologinės terapijos funkciją. Daug vaikų yra apimti įvairių baimių, tuo tarpu suvaidinant, kaip, tyčia išsigandus, bėgama ir slepiamasi, atsiskiriama nuo baimės ir jos atsikratoma. Kartu modeliuojamas vaikų elgesys (Reed Gay Garland, 1992), padedama jiems įsisaugoti, jog mažieji dažnai būna panašūs į žvirblius – kaip reakciją tikimasi pažadinti drąsą, be to, ugdomas humoro jausmas, kuris vėlgi reiškia intelektinę distanciją su gyvenimu ir didina psichinį atsparumą.

Tautosakos pedagoginė išmintis tuo ir reiškiasi, kad nevengiama kalbėti apie skaudžius dalykus, o ugdomos dvasinės galios iškentėti, ištvirti ir, kai reikia, pasipriešinti. Tuo tarpu masinės literatūros, kino, televizijos kūriniai, apie tai kalbėdami stokoja subtilumo ir įžvalgumo.

**Apibendrinami galime padaryti šias išvadas:**

1. Vertingiausi priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymo atžvilgiu tautosakos tekstų bruožai yra šie: žaidimiškumas, fantastiškumas, eiliuota kalba, dramatinė sąranga, dorovinis turinys. Trumpuose vaikų tautosakos tekstuose dažniausiai visi šie bruožai yra glaudžiai susiję.

2. Šiais bruožais pasižymintys trumpi vaikų tautosakos tekstai leidžia realiai atsivelti į priešmokyklinio amžiaus vaikų psichofizinius ir kūrybinius ypatumus, todėl yra itin vertingi. Ilgos ištisos pasakos ar scenarijai ignoruoja šiuos ypatumus.

3. Tautosakos tekstai, tinkami vaidinti priešmokyklinio amžiaus vaikams, yra vertingi ir doroviniu auklėjamuoju požiūriu, padeda siekti platesnio ugdomojo tikslo – perduoti iš kartos į kartą esmines žmogaus vertybes.

## LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė V. Ugdymo samprata. Vilnius, 1998.
2. Bitinas B. Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius, 1998.
3. Greimas A. J. Semiotika: darbų rinktinė. Vilnius, 1989.
4. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius, 1998.
5. Matonis V. Meninis ugdymas nūdienėje kultūroje // Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos: meninio

ugdymo teorija JAV / Sud. V. Matonis. Vilnius, 2000. P. 7–23.

6. Skabeikytė G. Tautosakos vaidmuo vaikų poezijoje // Vaikai ir liaudies kūryba / Sud. J. Kudirka. Vilnius, 1989. P. 52–59.

7. Reed Gay Garland. Modeling as a Pedagogical Technique in the Art and Life of China // The Journal of Aesthetic Education. 1992, vol. 26.

8. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва, 1981.

## THE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL AGE CHILDREN'S ACTING SKILLS BY USING SHORT FOLKLORE TEXTS

**Vida Kazragytė**

Summary

There are some important reasons to develop children's creative and acting abilities. When a child without interference by an adult creates an artistic form at the same time he develops various cognitive abilities. Second, an effective arts education is a way to save national culture. And third, through the arts education the humanistic values can be transferred. To develop of pre-school age children's acting skills we can use communicational education model prepared by us, the sense of which is that a child is not teaching how to act, but is orienting towards acting communication. One of the components of the communicational education model is a literary text of an appropriate structure. Such text could be short folklore text, as it has

game elements, dramatic structure, humanistic values and is rhythmical. A folklore text of a game style stimulates spontaneous satisfactory expression of acting abilities in that case too, when children have not had experience of purposeful educational activity. Game elements help children «to remember» aggregate activity of spirit an unconscious acting abilities which they demonstrate in role playing. Many folklore texts look as as dramatic – they are written in monologue or dialog form and are dynamic. They are also schematic, so stimulates improvisation of words and dramatic actions. The rhythm helps children easier to enter to the creative situation and better to organize means of acting expression.

*Gauta 2002 08 15*

*Priimta 2002 12 15*